Obraz Doriana Graye

Oscar Wilde

Autor, směr, další autoři:

- 1854–1900
- irský spisovatel (bohatí rodiče, otec byl uznávaný chirurg), působil v Anglii a Francii
- studium v Dublinu, Oxfordu (filologie, klasická řecká literatura)
- poté působil v **Londýně** jako spisovatel (povídky, novely, konverzační komedie) i **novinář**
- zpočátku ovlivněný zvl. **dekadencí**, žil jako **dandy** (sebestředný, zahálčivý, dobový metrosexuál, zvyklý na luxus a módní oblečení, intelektuální záliby a řeči, letmé vztahy, požitkář – **hédonismus**, tabuizované záliby, bohém a provokatér)
- vědomě **provokoval** viktoriánskou společnost (konvence, pokrytecká morálka, prudérní společnost) a propagoval **skutečné umění** a estetiku proti nevkusu
- oženil se s bohatou Constance Lloydovou (to je ta známá pojišťovna??), „usadil se“ a pustil i do vážnějších témat (esej *O lidské duši za socialismu*) – stal se uznávaným spisovatelem
- udržoval vztah s mladým lordem Queensberrym, což se nelíbilo lordovu otci – po skandálu na premiéře komedie *Jak je důležité míti Filipa* (1895) Wilde starého Q. zažaloval, ale proces se obrátil proti Wildovi (byl **odsouzen** za přečin proti mravopočestnosti – homosexualita byla trestná – a dva roky **vězněn** a držen na **nucených pracích**)
- s Constancí se rozešel už před předtím, londýnská smetánka jej po odsouzení zavrhla – po propuštění odjel do Francie, cestoval, žil z peněz svých přátel, zemřel na **zánět mozkových blan**
- po propuštění z vězení napsal už jen jedno závažnější dílo: *Balada o žaláři v Readingu*

  - Další díla autora: *Básně*, *Balada o žaláři v Readingu* (básně), *Salome* (tragédie), *Jak je důležité míti Filipa, Vějíř lady Windermerové, Ideální manžel* (konverzační veselohry); *Zločin lorda Arthura Savila, Strašidlo cantervillské, Slavík a růže, Šťastný princ a jiné pohádky* (próza)
  - Další autoři tohoto období: **Rudyard Kipling** (*Knihy džunglí, Kim, Rikki-tikki-tavi, Bajky i nebajky*) – Nobelova cena za literaturu 1907, **G. B. Shaw** (*Pygmalion, Živnost paní Warrenové, Caesar a Kleopatra*) – Nobelova cena za literaturu 1925, **R. L. Stevenson** (*Ostrov pokladů, Podivný případ dr. Jekylla a pana Hyda*)
  - Historický kontext: viktoriánská Anglie (vláda královny Viktorie 1837–1901); v Británii léta míru a prosperity (kolonie, britský imperialismus, námořní velmoc), v koloniích ale vede časté války (búrská válka, afghánská válka); rozšiřování volebního práva a postupná liberalizace; oslabení církve (Darwin: *O původu druhů*, 1859); velkolepá novogotika (Westminsterský palác); na druhou stranu vnitřní negativní sociální jevy (nárůst populace, nízká životní úroveň, úmrtnost, slumy, prostituce) proti úctyhodné, patriarchální Británii

Literární směr/kontext: závěr 19. století (**fin de siécle**, sladké 19. století, stříbrný věk), šíří se secese (art noveau), literatuře vládnou nové „subjektivní“ směry a moderní proudy (impresionismus, symbolismus, **dekadence**) a **lartpourlartismus** (čisté umění, umění jen pro umění, umění ničemu neslouží, nemusí mít žádné vazby na realitu a jiné funkce, tvůrčí svoboda, umění není pro masy), mezigenerační tvůrčí spory (např. realisté x nové směry), za předchůdce lze považovat i francouzské **prokleté básníky** (Baudelaire, Verlaine, Mallarmé) či E. A. Poea; umění se stává **protestem** proti době, jiným tvůrcům a jejich poetice apod.

Obsahuje prvky **pohádky** (přání, které se splní), **gotického románu** (typický pro preromantismus a romantismus: tajemno, nadpřirozené jevy – duchové, kouzla, kletby, šílenství, láska nevinné dívky a udatného rytíře, časté jsou gotické zříceniny – hrady a kláštery) či **hororu** (Dorianova tvář na obrazu se mění, má kruté rysy, zatímco jeho vlastní tvář nestárne); **romantická** je nešťastná láska končící smrtí nebo smrt Dorianovy matky (ale dívá se na ně skrz skeptické prsty **dekadence**); Dorianův portrét nabývá až **symbolického** nebo **faustovského** rázu

Literární druh, forma a žánr: epika (příběh, děj), próza (není psán ve verších, tj. přirozená forma – próza vs. vázaná – poesie), román (postava se vyvíjí, složitý syžet realizující fabuli)

1. vydání: 1890 (v časopise), bez vědomí O. W. cenzurován – knižní vydání O. W. upravil a rozšířil

Celkové téma: morálka a svědomí (zkaženost lidí, osobní odpovědnost, pokrytectví, morální hodnoty doby), vztah mezi reálným životem a morálkou

Významné motivy: manipulovatelnost člověka, prázdnota aristokratické společnosti, vztah mezi uměním a životem (opravdu zamilované Sibile se na jevišti nedaří hrát zamilovanou Julii), drogová scéna, homosexualita

Časoprostor: viktoriánská Anglie (Londýn) na konci 19. století (byty, kluby, sály, divadla) – autorova současnost

Kompozice (celého díla): text se dělí předmluvy (objasnění záměru autora, charakteristika dekadentní tvorby) + 20 kapitol (některé byly dopsány po 1. vydání), chronologická, kompozice (dějové složky jsou uspořádány za sebou), dějové pasáže prokládají popisy interiérů, přírody či charakteristika aristokratů z vyšší společnosti

Vypravěč/lyrický subjekt: O. W. používá er-formu, do samotného příběhu zasahuje popisy, úvahami nebo aforismy (hlubší postřeh, originální myšlenka, nápad, slovní hříčka), nechává nahlédnout do postav skrze monolog a vnitřní monolog (pásmo vypravěče); pásmo postav realizují dialogy postav

Postavy: tři hlavní postavy realizují určité typy (pohledy) na morálku

- Dorian Gray – nezkušený krásný mladíček; pod vlivem H. W. se stává hédonistou, je narcista a vyhledává jen potěšení (přesto mu zůstává zbytek svědomí, utíká do opiových doupat); dostane se na „temnou stranu“, všechny nepravosti a ubližování lidem se projevuje na jeho portrétu
- lord Henry Wotton – dekadentní aristokrat, uznává jen krásu a mládí; je dandy, hédonista, povrchní (v řeči produkuje jen aforismy, ironii, sarkasmy, paradoxy); užívá si, jak manipuluje s D. G.
- Basil Halward – romantický malíř očarovaný a zamilovaný (?) do D. G., který jej nakonec zabije
- další postavy: Sibila Vane – herečka, romanticky zamilovaná do D. G., spáchá kvůli němu sebevraždu; James Vane – její bratr, dobrodruh a námořník; pan Issacs – majitel divadla; chemik Alain Cambell – uklidí Halwardovu mrtvolu

Jazyk: spisovný, někdy až archaický nebo básnický jazyk (*údobí, ruměnec, jasnozřivost*), častá francouzská slova, dlouhé promluvy, básnické popisy přírody a interiéru, častá přímá řeč (dialogy), občasné monology (D. G. mluví k obrazu), ironie, sarkasmus a aforismy (v promluvách lorda H. W.)

Slohové postupy: informační, popisný, vyprávěcí, výkladový, úvahový, řečnický

Formy řeči (vypravěč, postavy): přímá, nepřímá, polopřímá

Strofická a veršovaná výstavba: verš volný nebo vázaný

Ustálené strofické útvary

- **sonet** = znělka, 14 veršová lyrická báseň (4 + 4 + 3 + 3)
- **francouzská balada** = villonská, lyrická skladba s 3 slokami (7 – 12 veršů) a závěrečným posláním (4 – 6 veršů)
- **italská balada** = balata, sloka 4 veršová a 10 veršová
- **tercína** = 3 veršová sloka s 10 slabičnými verši
- **rondó** = starofrancouzská lyrická báseň o 2 – 3 slokách a 2 rýmech
- **gazel** = orientální lyrická báseň arabského původu, má 5 – 18 dvojverší
- **haiku** = japonská 3 veršová báseň ze 17 slabik (5 + 7 + 5)
- **madrigal, rondel, rispet, ritornel, sestina,...**

Jazykové prostředky z hlediska spisovnosti:

Syntax: stavba vět

Figury a tropy: